

Μερικές φορές γράφουμε ορισμένες λέξεις ή φράσεις παραλείποντας τμήμα της λέξης ή τμήματα των λέξεων. Αυτές οι σύντομες μορφές λέξεων ή φράσεων λέγονται συντομογραφίες.

Στις περισσότερες συντομογραφίες σημειώνουμε τελεία συνήθως ύστερα από σύμφωνο.

Συμπληρώστε τις παρακάτω συντομογραφίες με τη βοήθεια του λεξικού σας:

αρ. = αριθμός.....	π.Χ. =.....
π.χ. = παραδείγματος χάρη	τ.μ. =.....
δηλ. = ...	τηλ. =.....
κτλ. = ...	μ. =.....
π.μ. = ...	μ.μ. =.....

4. Στο κείμενο υπάρχει η λέξη υδραγωγείο. Βρείτε την στο λεξικό σας και γράψτε τη σημασία της.

.....

.....

Πότε χρησιμοποιούμε το λεξικό μας;

- ✓ Όταν δε γνωρίζουμε τη σημασία ή τις διαφορετικές σημασίες μιας λέξης.
- ✓ Όταν δε γνωρίζουμε πώς γράφεται μια λέξη.
- ✓ Όταν δεν ξέρουμε από πού προέρχεται μια λέξη.
- ✓ Όταν θέλουμε να βρούμε λέξεις με παρόμοια σημασία, συγγενικές, αντίθετες ή σύνθετες, κ.ά.

5. Οι λέξεις: **υδραγωγείο, ύδρευση, υδρόβιος, υδροπλάνο, υδρατμός, υδραυλικός, υδατοσφαίριση, υδρόγειος** και **υδροφόρα** ανήκουν στην οικογένεια της αρχαίας ελληνικής λέξης «**ύδωρ**», που σημαίνει νερό.

Συμπληρώστε τα κενά στις παρακάτω προτάσεις διαλέγοντας από την οικογένεια της λέξης «**ύδωρ**» την κατάλληλη λέξη, αφού τη βάλετε στη σωστή πτώση και στο σωστό αριθμό.

- ✿ Στα μικρά νησιά όπου είναι δύσκολο να φτιαχτεί αεροδρόμιο πηγαίνουμε με το .....
- ✿ Η ..... είναι ολυμπιακό άθλημα.
- ✿ Οι ..... δημιουργούνται από την εξάτμιση του νερού.
- ✿ Ο ..... επισκέυασε το χαλασμένο σωλήνα .....
- ✿ Στην πόλη μας κατασκευάστηκε καινούριο δίκτυο .....
- ✿ Στην τάξη μας έχουμε μια ..... σφαίρα.
- ✿ Οι ..... των Δήμων αντικατέστησαν τους νερουλάδες.
- ✿ Η μόλυνση των λιμνών απειλεί τα ..... πουλιά.

6. Γράψτε με μικρά γράμματα τις παρακάτω λέξεις και φράσεις που είναι γραμμένες με κεφαλαία στο χάρτη και τονίστε σωστά.

ΤΑΜΙΕΥΤΗΡΑΣ ΕΥΗΝΟΥ, ΥΔΡΑΓΩΓΕΙΟ ΥΛΙΚΗΣ, ΦΩΚΙΔΑ, ΒΟΙΩΤΙΑ, ΠΕΙΡΑΙΑΣ, ΣΑΡΩΝΙΚΟΣ ΚΟΛΠΟΣ, ΜΟΝΑΔΑ ΑΣΠΡΟΠΥΡΓΟΥ

.....

.....

.....

.....

7. Θέλετε να μάθετε ποια είναι η διαδρομή που ακολουθεί το νερό για να φτάσει στις βρύσες των σπιτιών σας; Ρωτήστε τους γονείς σας ή αναζητήστε πληροφορίες από στο δήμο ή στην κοινότητά σας.

Οι παρακάτω ερωτήσεις θα σας βοηθήσουν να συγκεντρώσετε τις απαραίτητες πληροφορίες:

- πότε κατασκευάστηκε το δίκτυο ύδρευσης;

ΥΗΣ ΓΛΑΥΚΟΥ, ΔΕΗ

.....

- πού βρίσκεται το υδραγωγείο;

.....

- πώς γινόταν, πριν την κατασκευή του δικτύου, η ύδρευση της περιοχής σας;

.....

- ποια είναι η πορεία του νερού από το υδραγωγείο μέχρι τις βρύσες του σπιτιού σας;

.....

- γίνεται κάποια επεξεργασία του πόσιμου νερού και πού;

.....

Βάλτε τις παρακάτω λέξεις ανάλογα με το αρχικό τους γράμμα στο αντίστοιχο κουτάκι:

ωκεανός, παγετώνες, πηγές, υγρασία, ατμόσφαιρα, εξάτμιση, υδρατμοί, χαλάζι, λίμνες, πέλαγος, δροσίζω, βάφτιση, εξατμίζομαι, υγρός, -ή,-ό, ατμός, υπόγειος, -α, -ο, κυλάω, αμμουδιά, κοιλάδα, πλημμυρίζω, παγώνω, ξεδιψώ, χείμαρρος, χύνομαι, δίκτυο, ύδρευση, εμφιαλωμένος,-η,-ο, νερούλας, πλύσιμο, ρυάκια, υδροφόρα, σωλήνας, υδραγωγείο, δεξαμενή, δοχείο, πόσιμος,-η,-ο, πηγάδια, γλυκός, -ιά,-ό, αλμυρός,-ή,-ό, αντλία, διάφανος,-η,-ο, κολυμπήθρα, βαφτίζομαι

Α	Β	Γ	Δ
Ε	Ζ	Η	Θ
Ι	Κ	Λ	Μ
Ν	Ξ	Ο	Π
Ρ	Σ	Τ	Υ
Φ	Χ	Ψ	Ω

Για να δω τι έμαθα...	Σημειώνω ένα ✓ στο αντίστοιχο κουτάκι		
Σ' αυτή την ενότητα έμαθα:	Χρειάζομαι ακόμα βοήθεια	Μπορώ μόνος μου	Μπορώ να βοηθήσω το συμμαθητή μου
Να βρίσκω το κατηγορούμενο σε μια πρόταση.			
Να χρησιμοποιώ παρομοιώσεις όταν μιλάω και όταν γράφω.			
Να διαβάζω και να γράφω λέξεις ή φράσεις με σύντομο τρόπο (συντομογραφίες).			
Να διαβάζω το λογαριασμό του νερού.			
Να παίρνω μια συνέντευξη από κάποιον.			
Να κλίνω ρήματα όπως το κυλάω και στους δυο τύπους.			
Να κλίνω ισοσύλλαβα και ανισοσύλλαβα αρσενικά ουσιαστικά σε -ας.			
Να γράφω σωστά λέξεις που έχουν σχέση με το νερό.			

Η Ραλλού σάς προτείνει...

Λοϊζου Μάρω, *Το ποτάμι τρέχει να συναντήσει τη θάλασσα*, εκδ. Πατάκη, Αθήνα, 1999.

Σαρνιάββας Βασίλης, *Παραδοσιακά Επαγγέλματα*, εκδ. Μαλλιάρης, Αθήνα, 2000.

Χατζηκοκολάκη Σοφία, *Επαγγέλματα παλιά που δεν υπάρχουν πια*, εκδ. Καμπανά, Αθήνα, 2000.

Με ένα ποντίκι στη χώρα των εθίμων, 2ος Διαδικτυακός Λογοτεχνικός Διαγωνισμός της Βιβλιοπαμφαγονίας 2001-2002, εκδ. Σύγχρονη Εκπαίδευση, Αθήνα, 2002.

Εκπαιδευτικό πακέτο «Ένα κουτί γεμάτο νερό», εκδ. Καλειδοσκόπιο, Αθήνα, 1999.

www.rhodes.aegean.gr/sxedia/class/NERO.HTM

www.in.gr/agro/_tradition/Nero/Nero04.asp

www.eydap.gr/media/Stagonoulis/stagonoulispopup/gr/020.htm

Ανθολόγιο: Ζωή Βαλάση «Όπου η τρελούτσικη γίνεται ένας ήλιος αρμυρός, ήλιος θαλασσινός»

3

Ενότητα

Το σχολείο γιορτάζει την ελευθερία και τη δημοκρατία

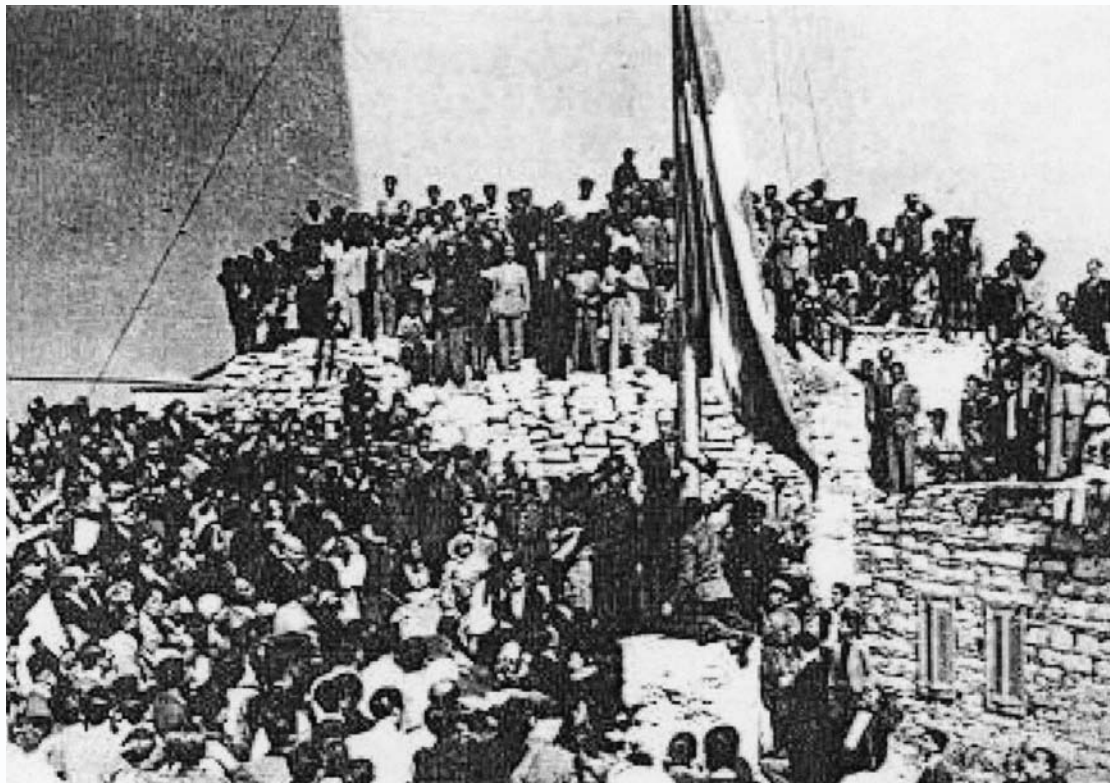
Σ' αυτή την ενότητα θα μάθουμε για:

- Τον αγώνα των Ελλήνων για την ελευθερία, το 1940.
- Τον αγώνα των Ελλήνων φοιτητών για τη δημοκρατία, το 1973.

Οκτώβρης 1940

<http://www.e-yliko.gr>

Ανοίγουν τα παράθυρα,
 κι όσοι μένουν χαιρετούν αυτούς που φεύγουν
 και φεύγουν όλοι.
 Γέμισαν οι πόλεις τύμπανα και σημαίες.
 Ορθή η αυγή σημαιοστολίζει τα όνειρά μας
 κι η Ελλάδα λάμπει μες στα φώτα των ονείρων μας.
 Ο ήλιος πλυμένος
 με το καθαρίο πρόσωπο στραμμένο στον άνθρωπο,
 χαιρετάει τους δρόμους που τραβούν στη μάχη.
 Αυτοκίνητα περνούν γεμάτα πλήθος.
 Αποχαιρετιούνται στις πόρτες και γελάνε,
 ύστερα ακούγονται τ' άρβυλα στην άσφαλτο,
 το μεγάλο τραγούδι των αντρίκιων βημάτων
 που μακραίνει και σβήνει στο βάθος του δρόμου,
 ως το βραδινό σταθμό με τα χαμηλωμένα φώτα.
 Εκεί τα τρένα περιμένουν
 σφυρίζουν για λίγο έξω από την πόλη,
 ακούγονται οι αποχαιρετιστήριοι πυροβολισμοί
 κι ύστερα όλα σωπαίνουν και περιμένουν.
 Διαβάζουμε τα τελευταία παραρτήματα:
 Νικούμε. Νικούμε.
 Πάντα νικάει το δίκιο!
 Μια μέρα θα νικήσει ο άνθρωπος.
 Μια μέρα η λευτεριά θα νικήσει τον πόλεμο.
 Μια μέρα θα νικήσουμε για πάντα.

Αθήνα, Νοέμβρης 1940, Γιάννης Ρίτσος

(από το βιβλίο της Ζωής Σπυροπούλου, Τα κείμενα της πατρίδας, εκδ. Gutenberg, Αθήνα, 2002)

Το σχολείο γιορτάζει την ελευθερία και τη δημοκρατία

Το ποίημα και το πρωτοσέλιδο της εφημερίδας «Ασύρματος» την 28^η Οκτωβρίου 1940 αναφέρονται στο ίδιο γεγονός. Συζητήστε στην τάξη γι' αυτό.

- Στο ποίημα βλέπουμε πολλές εικόνες και ακούμε πολλούς ήχους. Μπορείτε να βρείτε σε ποιους στίχους ακριβώς;
- Πώς καταλαβαίνετε το στίχο «Μια μέρα η λευτεριά θα νικήσει τον πόλεμο»; Βρείτε και άλλες λέξεις που μπορούν να αντικαταστήσουν τη λέξη «λευτεριά».
- Τι είναι αυτό που σας έκανε τη μεγαλύτερη εντύπωση διαβάζοντας το ποίημα;
- Τα πρωτοσέλιδα των αθηναϊκών εφημερίδων γράφουν γι' αυτά που συνέβαιναν τους πρώτους μήνες του πολέμου. Τι πληροφορίες μάς δίνουν;
- Τι γράφουν σήμερα οι εφημερίδες για τα γεγονότα εκείνης της εποχής; Βρείτε και φέρτε στην τάξη αποκόμματα σημερινών εφημερίδων που αναφέρονται στο 1940. Κολλήστε τα σε ένα μεγάλο χαρτόνι και φτιάξτε το δικό σας ταμπλό για τη σχολική γιορτή της 28^{ης} Οκτωβρίου.

Η πρώτη σελίδα της εφημερίδας «Ασύρματος» της 28^{ης} Οκτωβρίου 1940.

21 Νοε 1940: Κορυτσά

3 Δεκ 1940: Πρεμετή

6 Δεκ 1940: Άγιοι Σαράντα

8 Δεκ 1940: Αργυρόκαστρον

Ημερολόγιον από τον πόλεμον του 1940

12 Δεκεμβρίου 1940 – Πέμπτη, Αγίου Σπυρίδωνος

Ξεκινήσαμε πρωί πρωί για μια κορυφή, περιπατώντας ως τας τρεις σε μονοπάτια σχεδόν αδιάβατα και ανεβαίναμε, όλο ανεβαίναμε. Εδώ μας έπιασε χιόνι και όλο ανεβαίναμε κάτω από τις χιονοστιβάδες που μας εκάλυπταν αλλάζοντας το χακί χρώμα της στολής μας σε λευκόν. Δυσκολοτέρα ανάβασις δεν μπορούσε να γίνει.

Προχωρούσαμε με την ψυχή στα δόντια. Επιτέλους εφθάσαμε σε ένα ερειπωμένο χωριό, το Πισσάρι. Εδώ εφάγαμε από μισή κονσέρβα χωρίς ψωμί. Το βράδυ κοιμηθήκαμε σ' ένα ερειπωμένο σπίτι, αφού προηγουμένως μας εκέρασαν μισή κουραμάνα*, ένα κομματάκι τυρί και μια ρέγκα. Την 1^η πρωινή έγινε συναγερμός. Σηκωθήκαμε με τα όπλα και συρθήκαμε στο χιόνι επί μίαν ώραν για να συναντήσουμε τας προφυλακάς* αι οποίαι εμάχοντο. Έως να φθάσαμε οι Ιταλοί απωθήθηκαν και γυρίσαμε πίσω. Όλην την νύκτα έριξε χιόνι πολύ, τόσο που γύρω μας έφθασε ένα μέτρο.

Σ. Τζιρόπουλος, Ημερολόγιον από τον πόλεμον του 1940, Νέα Θέσις, Αθήνα, 1997(απόσπασμα)

Ουμβέρτος Αργυρός «Εμπρός για τα σύνορα» συλλογή Πολεμικού Μουσείου

Το κείμενο είναι ένα απόσπασμα από το ημερολόγιο ενός Έλληνα στρατιώτη που πήρε μέρος στον πόλεμο του 1940.

- Ποιες ήταν οι δυσκολίες που είχε να αντιμετωπίσει;
- Χρησιμοποιήστε τις παρακάτω σημειώσεις του στρατιώτη για να γράψετε στο τετράδιό σας την επόμενη σελίδα από το ημερολόγιό του.

<http://www.e-yliko.gr>

πρωί... ανάβαση... κορυφή 1.840 μ. .... χιόνι...
απόγευμα... επιστροφή στο χωριό... ένεση γιατρού...
νύχτα... 40 άτομα σε ένα δωμάτιο

<http://www.e-yliko.gr>

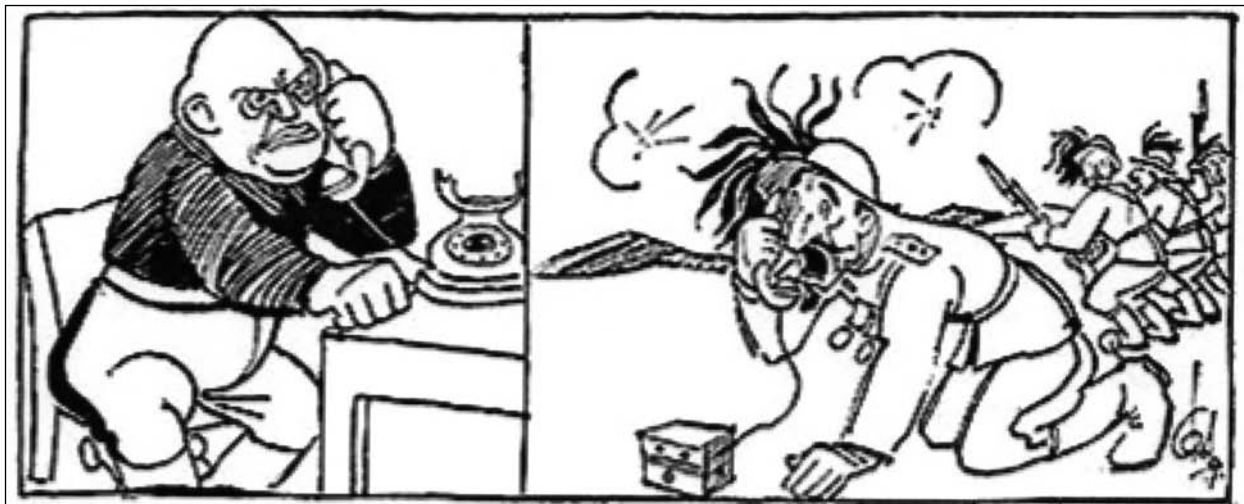
* κουραμάνα: είδος ψωμιού που το έφτιαχναν ειδικά για το στρατό

* προφυλακάς: εμπροσθοφυλακή, τμήμα στρατού που προηγείται από το κύριο τμήμα του στρατεύματος

Για γέλια και για κλάματα...

Του κ. Φωτ. Δημητριάδη

.....

.....

.....

Ο ελληνοϊταλικός πόλεμος του 1940 μέσα από γελοιογραφίες της εποχής <http://www2.e-yliko.gr/Fyyl/Istoria/fiicon05.htm>
Επιμέλεια: Γιακουμάτου Τερέζα, φιλόλογος Καταχωρήθηκε: 15/10/2004

Η γελοιογραφία είναι ένα σκίτσο που σκοπό έχει να σχολιάσει μια κατάσταση ή ένα πρόσωπο με αστείο τρόπο.

- Τι σχολιάζουν οι παραπάνω γελοιογραφίες;
- Γράψτε εσείς τη λεζάντα στην τελευταία γελοιογραφία.

Αντίσταση

Τα παλικάρια μας, οι Έλληνες πατριώτες, αφηπούσαν το θάνατο, που παραμόνευε σε κάθε βήμα τους. Σαν τους τερμίτες, τα παράξενα μυρμήγκια, ροκάνιζαν τα πόδια του εχθρού για να πέσει και να τσακιστεί. Έγραφαν τις νύχτες με πινέλα και μπογιά συνθήματα στους τοίχους, για να μας δίνουν κουράγιο. Ήταν φράσεις που δε θα ξεχαστούν. «Στους σταυραετούς δεν πιάνει τρομοκρατία», διαβάσαμε στη μάντρα του κυρ Αντώνη, ένα πρωί. «Οδηγός μας το 1821», «Η Ελλάδα ποτέ δεν πεθαίνει», «Όλα για την Πατρίδα», «Οι Έλληνες πολεμούν», κι άλλα πολλά. Τα γράμματα ήτανε μεγάλα και κεφαλαία. Φαίνονταν καθαρά από όλους. Τι κι αν οι Γερμανοί μάς υποχρέωναν να τα σβήνουμε μ' ασβέστη; Αδιαφορούσαμε για τις εντολές και τις απειλές τους ότι θα μας έκλειναν στις φυλακές. Τα βλέπαμε και τα καμαρώναμε...

Ήσεν πια τις προκηρύξεις. Χαρτάκια ήταν, με λόγια θαρραλέα που μας χάριζαν ελπίδες. Οι γενναίοι μας τα τύπωναν κρυφά και τα μοίραζαν, για να μαθαίνει ο κόσμος την αλήθεια και να μην πιστεύει τα ψέματα των κατακτητών.

Γοργοπόταμος (Εκδ. Αρχηγείου Ενόπλων Δυνάμεων, 1970)

Χωρίς τους πατριώτες, ίσως και να μην ξαναρχόταν η Λευτεριά. Παγίδευαν τους τυράννους, δεν τους άφηναν σε ψυχία, είχαν γίνει ο βραχνάς τους. Με χίλιες προφυλάξεις κυκλοφορούσαν, για να μην τους ανακαλύψουν και τους συλλάβουν. Είχαν συγκροτήσει ομάδες οπλισμένες, ανέβαιναν στα βουνά ή κατέβαιναν σε πόλεις και χωριά. Μάζευαν χρήσιμες πληροφορίες, συνεργάζονταν με τους συμμάχους μας, στέλνοντας σήματα με τους ασυρμάτους, και διάλεγαν την κατάλληλη στιγμή και το μέρος, όπου θα χτυπούσαν τους εχθρούς μας...

Οι Γερμανοί στην αρχή σάστισαν. Μετά είχαν λυσοσάξει. Κύκλωναν τις γειτονιές, έκαναν μπλόκα στους δρόμους και τα βάζανε με αθώους. Όμως, αυτό το πλήρωναν ακριβά. Οι λεβέντες μας αγρυπνούσαν και έπαιρναν εκδίκηση. Βέβαια, οι δυσκολίες ήταν πολλές και μεγάλες. Δεν ήταν απλό να τα βάζουν με έναν οργανωμένο στρατό. Σκέφτεσαι πόσο θάρρος χρειαζόταν; Ένα λάθος κόστιζε ζωές... Αλλά δε δίσταζαν. Η σκλαβωμένη Πατρίδα είχε την ανάγκη τους. Μαζί τους αγωνίζονταν και γυναίκες και παιδιά. Αντίσταση τους λέγαμε...

Σπύρος Τσίρος, *Οι πηλίνες Μούσες*, εκδ. Κέδρος, Αθήνα, 1988 (διασκευή)

Ο Λάκης Σάντας και ο Μανόλης Γλέζος, 17χρονα παλικάρια τότε, αποφάσισαν στις 30 Μαΐου 1941 να κατεβάσουν από την Ακρόπολη τη γερμανική σημαία.

(από το βιβλίο των: Γκάνιαν Ν. - Ραπτοπούλου Σ., Το έπος του 1940, εκδ. Πατάκη, Αθήνα, 1995)

- Για ποιο λόγο οι Έλληνες πατριώτες έγραφαν συνθήματα στους τοίχους και μοίραζαν προκηρύξεις;

- Συζητήστε στην τάξη ποια ήταν αυτά τα συνθήματα και υπογραμμίστε τα στο κείμενο.
- Με ποιο τρόπο νομίζετε ότι τα παιδιά βοηθούσαν τον αγώνα των Ελλήνων για την απελευθέρωση;